

Georg Apenes
Direktør i Datatilsynet

Fjernkontroll

Vi kan styre flere og flere elektroniske hjelpemidler fra sofakroken. Men hvem kan kontrollere oss?

Et omsorgsfullt firma i Haugesund har sendt meg en postordrekatalog. Den er breiddfull av forslag til innkjøp av praktisk løsøre man i Haugesund er aldeles overbevist om at jeg vanskelig kan leve uten. *Nytt & Nyttig til deg og dine* heter den. Jeg kan således for en bagatellmessig sum bli eier av en fontene som lar det strømme vann ut av en løvekjeft og som er laget i en plastsort som til forveksling ligner bronse. Eller en maskin som stokker kortene slik at enhver mulighet for stemningsødeleggende insinuasjoner etter omdelingen blir avskåret en gang for alle...

Selv om jeg på forhånd ikke var klar over disse gapende hull i min inventarliste, var det likevel en annen, aktuell nødvendighetsartikkel som straks tilrev seg det meste av min oppmerksomhet: En samlebok for fjernkontrollene, «i solid furu», som til overmål kan dreies om sin egen akse der den står på salongbordet slik at hvem som helst i familiekretsen kan få tak i akkurat den fjernkontrollen vedkommende opplever som mest presserende å ta i bruk.

Stadig er det nok slik at vi med «fjernkontroll» har i tankene praktiske gjenstander som gjør det unødvendig å reise seg fra sofaen. I sommer kunne man riktignok lese i avisene om en båtsportinteressert norsk mangemillionær som øvet seg på vannski festet til en racerbåt – som han selv fjernstyrte. Noen av oss har anskaffet remedier som setter oss i stand til å slå av og på panelovner på hytta via telefonen, og i Drammen har man registrert ønsker fra foreldre som gjerne vil kunne se på PC-

skjermen fra jobben eller i heimen hvorledes de barnehagedeponerte har det.

Med andre ord: Mine muligheter for å følge med på og registrere hva andre holder på med, vokser nesten fra uke til uke. Det er som oftest fantastiske elektroniske landevinninger som setter oss i stand til å foreta slike undersøkelser. Men det er den kulturelle, sosiale og økonomiske utviklingen som motiverer installasjonene. Og operasjonene.

Det er ikke så lenge siden man måtte kikke gjennom gardinen for å kunne oppstille teorier om hva den mistankevekkende nye naboen egentlig drev med. Men etter som samme nabo kunne komme til å registrere unaturlige bevegelser i tyllen, holdt man seg tilbake og sanket i stedet støtte for sine teorier ved å registrere hvem som kom på besøk, hvilket kjønn disse hadde og når på døgnet besøkene fant sted. Man kunne ta sjansen og kikke i postkassen for å se hvilke aviser som der var å finne. Forekom det eksotisk brevpost? Normalt var man tilbakeholden, man kunne bli oppdaget...

I dag er det mulig for autoriserte myndigheter å registrere når lyset blir slått av om kvelden, når badekaret eller toalettene er i bruk, når vi er på Internett eller bruker mobiltelefonen og hvem vi da kommuniserer med. Når politiet, tollvesenet, bompengeselskapet, apoteket, fastlegen eller skattevesenet gjerne vil vite mer om oss, slipper de å luske bak gardinene og benytte seg av moralsk tvilsomme metoder.

Det norske samfunnsfellesskapet kjenne-tegnes i dag av betydelig enighet og normlojalitet. Vi stoler på politiet, og har stadig grunn til å gjøre det. Dersom konstabelen ringer på døren for å stille oss noen spørsmål, er det overveiende sannsynlig at visiten hviler på norsk lov.

Det som i det 21. århundre er i ferd med å skje, er at den eller de som ønsker å vite noe om deg og meg, kan få det uten å spørre oss eller på annen måte forstyrre oss: Vi etterlater oss spor gjennom de fleste av døgnetts våkne timer. De blir tatt vare på. Hver for seg kan de gi interessante opplysninger. Setter man dem sammen, kan de danne mønstre som interesserer.

At andre vil vite noe om oss, er selvsagt i seg selv ikke betenkelig. Ja, mange vil synes det er smigrende å bli ringt opp av meningsmålerne og utvikle sine oppfatninger om toalettpapir, regjeringsskifter eller prisnivået på ost. Og ved siden av å være en autorisert nysgjerrighet er det ofte ikke vanskelig å få øye på fornuften bak registreringen. Ta nå som eksempel Norsk pasientregister, som allerede er etablert og som vil bli bygget ut med nye opplysningssett – begrunnet i hensynet til Kari og Ola som pasienter. Blir de syke, bør det være enkelt å finne alle relevante opplysninger om dem. Samtidig kan vi følge med på medikamentbruk, på legers og apotekeres praksisprofiler. En gang, i en ikke altfor fjern fremtid, vil man kunne sende ut meldinger eller ta konsultasjonsinitiativ når nye preparater eller metoder dukker opp som kan gi Kari eller Ola øket livskvalitet. Det er, som kjent, ikke mulig å verge seg mot dem som vil en vel. Og å reservere seg ville være en dårskap som Stortinget ganske sikkert vil forby.

I dag er det vi som holder fjernkontrollene i hånden. Får vi beholde dem, mon tro?

I neste nummer:

- Legemiddelbruk hos tenåringer
- Sympatektomi ved økt svette og ansiktsrødming
- Smertelindring til pasienter som misbruker legemidler
- Humant metapneumovirus
- Lang QT-tid-syndrom
- Fastlegereformen og folketrygdens utgifter